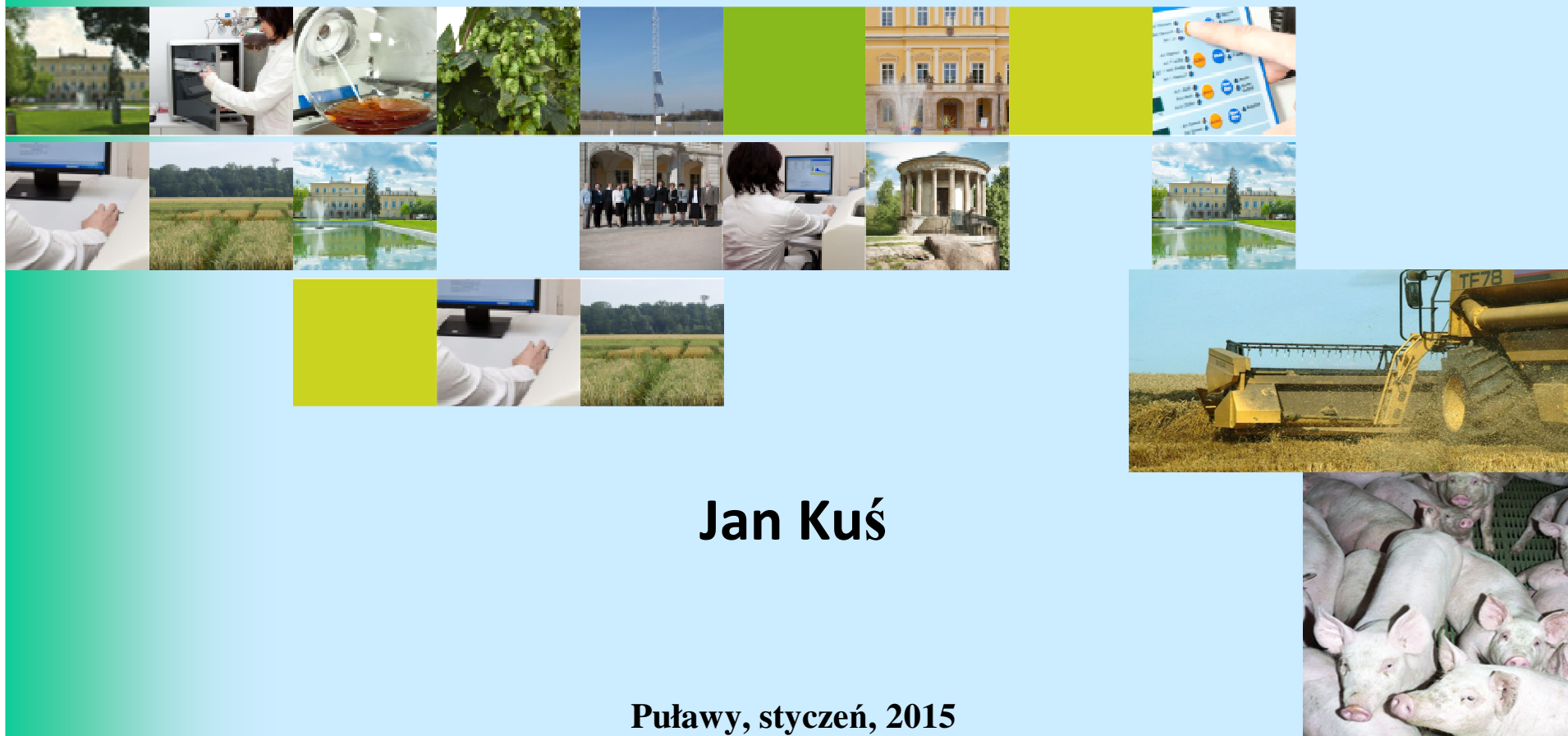

Zad. 3.2. Ocena kierunków i systemów produkcji rolniczej oraz możliwości ich wdrażania w regionach i gospodarstwach

Jan Kuś

Puławy, styczeń, 2015

Cel realizacji: Ocena oddziaływania gospodarstw o różnych kierunkach produkcji i systemów produkcji na środowisko oraz ich sytuację dochodową i poszukiwanie rozwiązań warunkujących zrównoważony rozwój takich gospodarstw i rejonów kraju.

Zadania na 2014r.

- 1. Utrzymanie współpracy i prowadzenie dokumentacji dla grupy 45 gospodarstw rolnych.*
- 2. Efektywność produkcji i oddziaływania gospodarstw mlecznych w rejonie lubelskim i podlaskim.*
- 3. Produkcyjne i siedliskowe następstwa specjalizacji gospodarstw w tuczu trzody chlewnej.*

ZMIANY ORGANIZACYJNE W POLSKIM ROLNICTWIE WLATACH 2000-2012:

- liczba gospodarstw zmniejszyła się o 535,8 tys. (26,4%);
- zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw:
 - 1 – 10 ha spadek o 556 tys. (30%) ,
 - 20 – 50 ha wzrost o 25,8 tys. (34%),
 - powyżej 50 ha wzrost o 15,7 tys. (216%);
- liczba gospodarstw utrzymujących krowy zmniejszyła się z 1 259 tys. do 380 tys., a pogłowie krów z 3 587 tys. do 2 578 tys. szt. (28%);
- liczba gospodarstw prowadzących tucz trzody chlewnej zmniejszyła się z 1 029 do 260 tys., pogłowie trzody chlewnej zmniejszyło się z 20,4 do 11,6 mln sztuk (43,3%);

Charakterystyka gospodarstw z woj. lubelskiego i podlaskiego

Wyszczególnienie	R. lubelski	R. podlaski
Liczba gospodarstw	25	25
Powierzchnia UR (ha)	23,1 (10-40)	28,8 (10-62)
Udział TUZ (%)	20,7 (0-40)	36,7 (4-80)
Wskaźnik bonitacji (pkt.)	0,74	0,60
Grunty dzierzawione (%)	36 (0-70)	28 (0-70)
Wiek rolnika	44 (20-57)	44 (20-61)
Środki trwałe (tys. zł /ha UR)- w tym:	35	43
- maszyny i narzędzia	5,9	10,4
- budynki i bud. gospod.	9,9	16,0
Zatrudnienie (AWU/gospodarstwo)	3,5 (2,0-7,5)	2,8 (1,4-5,4)

Charakterystyka produkcji roślinnej

Wyszczególnienie	R. lubelski	R. podlaski
Zboża (%)	46	66
Rośliny pastewne (%)	53	32
- w tym kukurydza (%)	35	21
Ziemniak	1,2	1,4
Międzyplony (%)	1,1	1,0
Plony: zboża (dt/ha)	36,4	43,1
kukurydza (dt/ha)	435	478
jednostki zbożowe /ha	43,3	59,9
Nawozy naturalne (t/ha UR):		
- obornik	12,8	15,3
- gnojówka	6,1	4,3
- gnojowica	0	4,7

Charakterystyka produkcji zwierzęcej

Wyszczególnienie	R. lubelski	R. podlaski
Obsada zwierząt DJP/ha UR	1,18	1,34
Udział bydła (%)	100	93
Liczba krów szt./ gospod.	20,6	23,3
Wydajność krów l/szt.	5 518	5 754
Sprzedaż - mleko l/ha UR	4 820	4 670
żywiec wołowy kg/ha UR	159	157
żywiec wieprzowy kg/ha UR	0	20
Produkcja towarowa zł/ha UR	8 155	8 216
- w tym: prod. roślinna	275	223
prod. zwierzęca	7 780	7 793

Wybrane wskaźniki ekonomiczne

Wyszczególnienie	R. lubelski	R. podlaski
Dochód rolniczy brutto (tys. zł) na:		
- gospodarstwo	66,4	76,9
- 1 ha UR	2,9	2,7
- 1 osobę pełnozatrudnioną	24,0	34,5
Dochód rolniczy netto (tys. zł) na:		
- gospodarstwo	30,1	39,5
- na 1 ha UR	1,3	1,4
Dochód osobisty (tys. zł/gospod.)	80,4	87,5
Dochód rolniczy w dochodzie osobistym (%)	82,7	87,8
Płatności bezpośrednie w dochodzie brutto (%)	32,5	33,1

- 1. Właściwa dostosowanie kierunku specjalizacji gospodarstwa do warunków siedliskowych pozawala nawet nawet w gorszych warunkach glebowych na efektywne funkcjonowanie gospodarstw. Gospodarstwa mleczne w rejonie podlaskim posiadające o około 20% większa powierzchnię UR oraz zdecydowanie większy areał TUZ, pomimo gorszych gleb, osiągały lepsze wyniki ekonomiczne niż gospodarstwa z rejonu lubelskiego, które posiadały lepsze gleby, ale pasze objętościowe produkowały głównie na gruntach ornym.**
- 2. W gospodarstwach o obsadzie bydła około 1,2 – 1,3 DJP/ha UR nawozy naturalne można zagospodarować zgodnie z zadaniami dobrej praktyki rolniczej, jednak w przypadku większego udziału TUZ niż 20-25%, nawozy te powinny być również stosowane na użytkach zielonych.**
- 3. Oceniając stan zrównowazenia wybranych gospodarstw według metodyki RISE wykazano, że w niektórych gospodarstwach należy poprawić gospodarkę nawozową (obniżyć potencjał emisyjny N i P), w niektórych gospodarstwach niska jest bioróżnorodność upraw.**
- 4. Na sytuację ekonomiczną gospodarstw duży wpływ miały dopłaty bezpośrednie, które w obu rejonach stanowiły około 33% dochodu rolniczego brutto.**

Koncentracja chowu trzody chlewnej w 2010

Kraj	Trzoda (%) w stadach						Sztuk w gosp.
	1-9	10-49	50-99	100 - 399	400 – 999	>1000	
Polska	4	21	14	25	11	25	16,6
Czechy	0,3	1	1	4	6	88	120
Austria	2	2	3	30	49	14	30
Dania	0	0	0,1	1	4	95	506
Francja	0,2	0,3	0,3	5	17	77	45
Holandia	0	0	0,1	3	9	88	243
Niemcy	0,1	0,8	1	9	25	64	128
Włochy	0,6	1	1	2	6	90	43
Rumunia	56	9	1	1	0,5	34	1,9
UE – 27	3,3	3,3	2	7	14	70	22,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTATU

Charakterystyka badanych grup gospodarstw (2011-2013)

Wyszczególnienie	Wielokier.	Mleczne	Trzodowe	Roślinne
Liczba gospodarstw	6	16	7	16
Powierzchnia UR (ha)	36,8	30,2	40,4	60,4
Udział TUZ (%)	23	22	7	2
Wskaźnik bonitacji (pkt)	0,87	0,83	0,83	0,99
Zatrudnienie (AWU/100 ha UR)	6,2	7,3	6,0	3,6
Nawożenie kg NPK/ha UR	202	180	122	231
- w tym: N	86	115	87	117
P ₂ O ₅	38	28	14	44
K ₂ O	78	37	21	70
Wielkość ekonomiczna gospodarstwa (ESU)	30	41	53	59

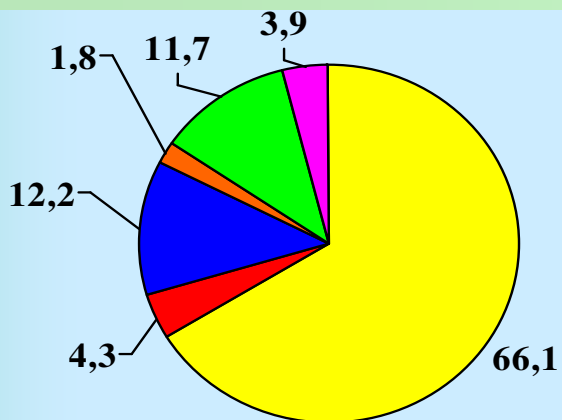
Wskaźniki produkcji zwierzęcej w grupach gospodarstw (2011-2013)

Wyszczególnienie	Wielokier.	Mleczne	Trzodowe	Roślinne
Obsada zwierząt (DJP/ha UR), w tym:	0,59	1,32	1,60	0,10
	0,1-1,2	0,5-2,0	0,5-2,4	0-0,5
- bydło (%)	71	98	7	85
- trzoda (%)	8	0,4	93	14
Produkcja żywca wołowego (kg/ha UR)	70	179	22	22
Produkcja żywca wieprzowego (kg/ha UR)	108	9	3 209	18

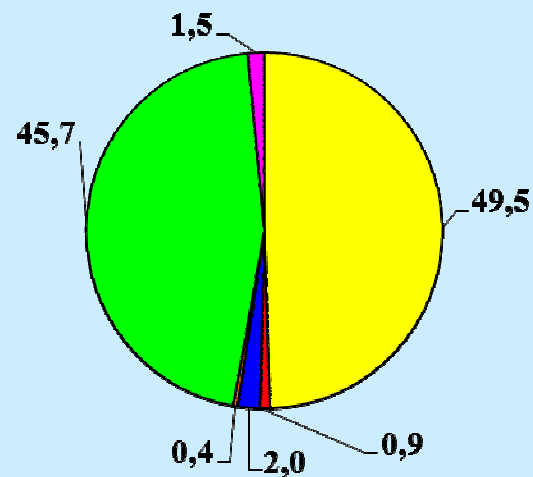
Struktura zasiewów w badanych grupach gospodarstw w latach 2011-2013

Nawożenia i Gleboznawstwa

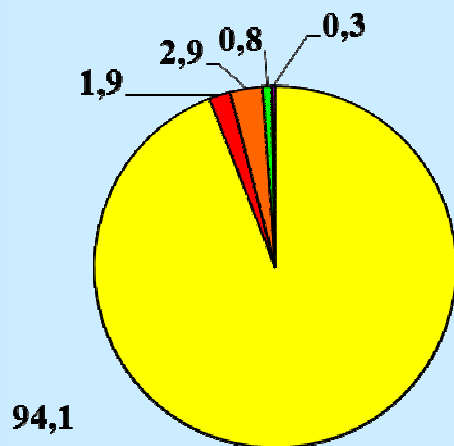
■ Zboża
 ■ Oleiste
 ■ Burak cukr.
 ■ Strączkowe
 ■ Pastewne w up. pol.
 ■ Pozostałe

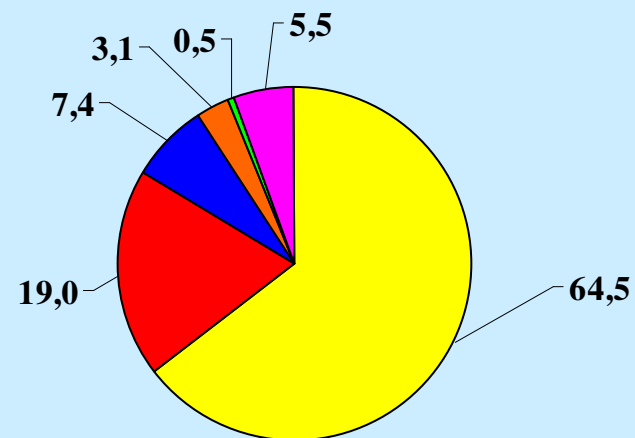
Wielokierunkowe

Produkcja mleka

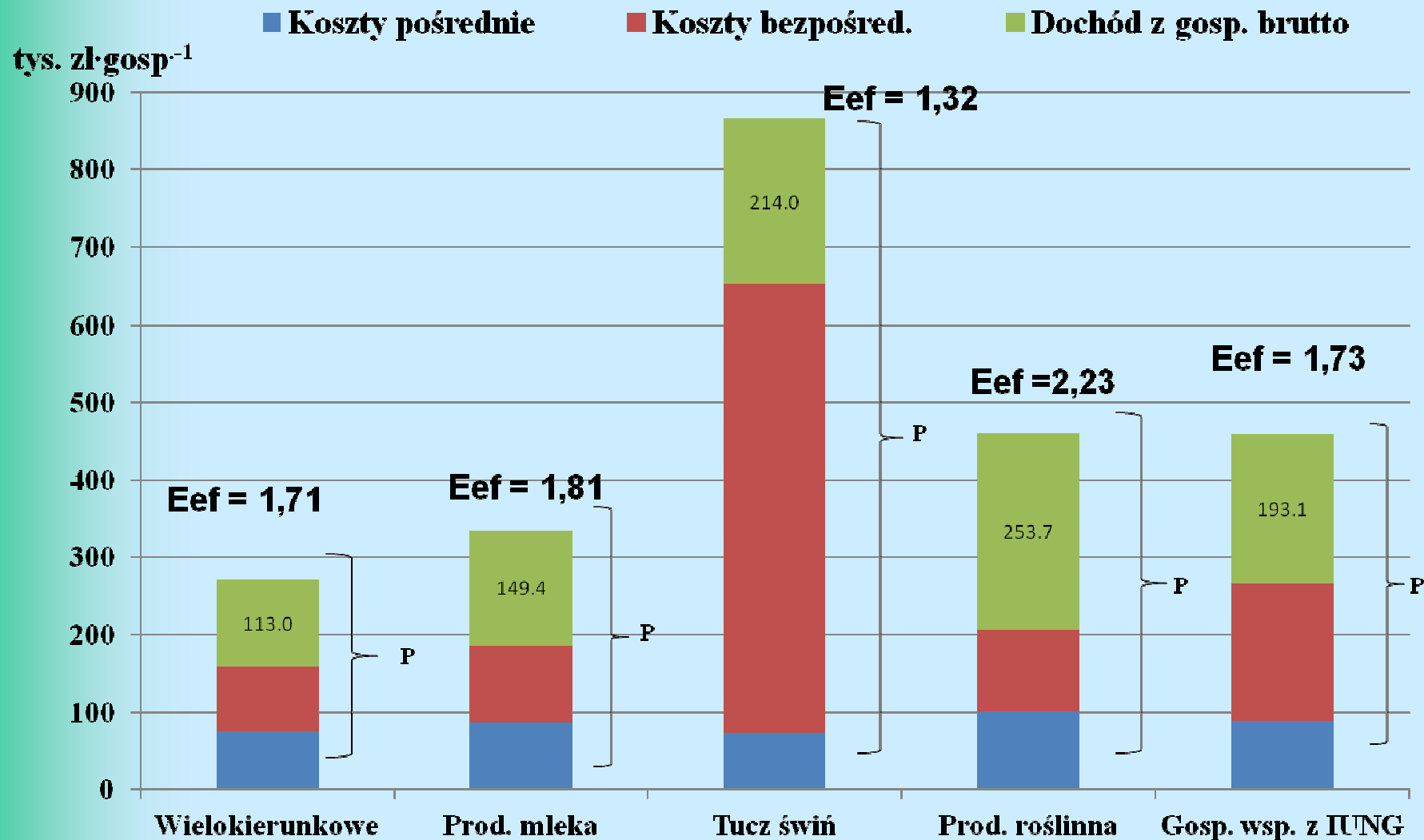

Tucz trzody chlewnej

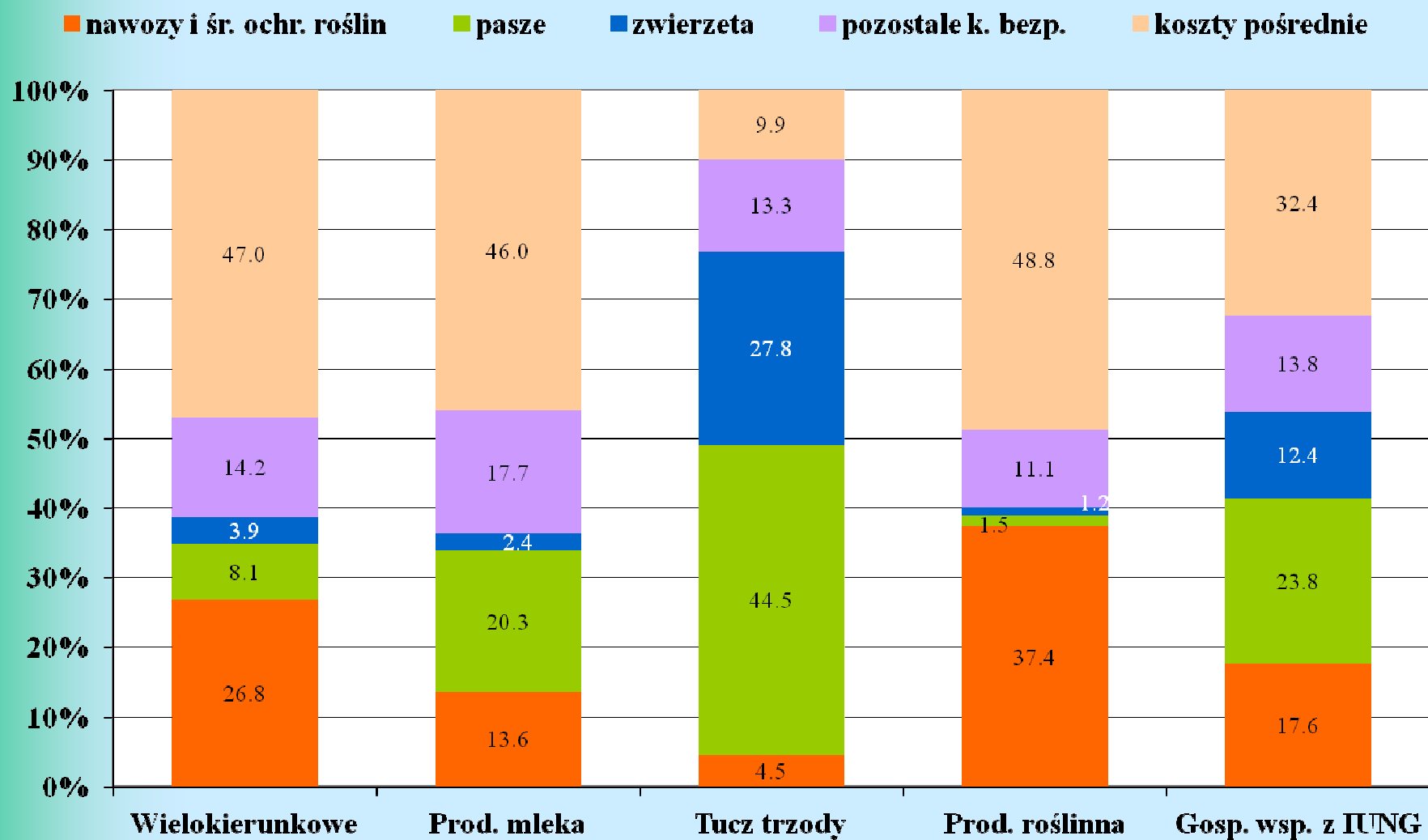

Produkcja roślinna

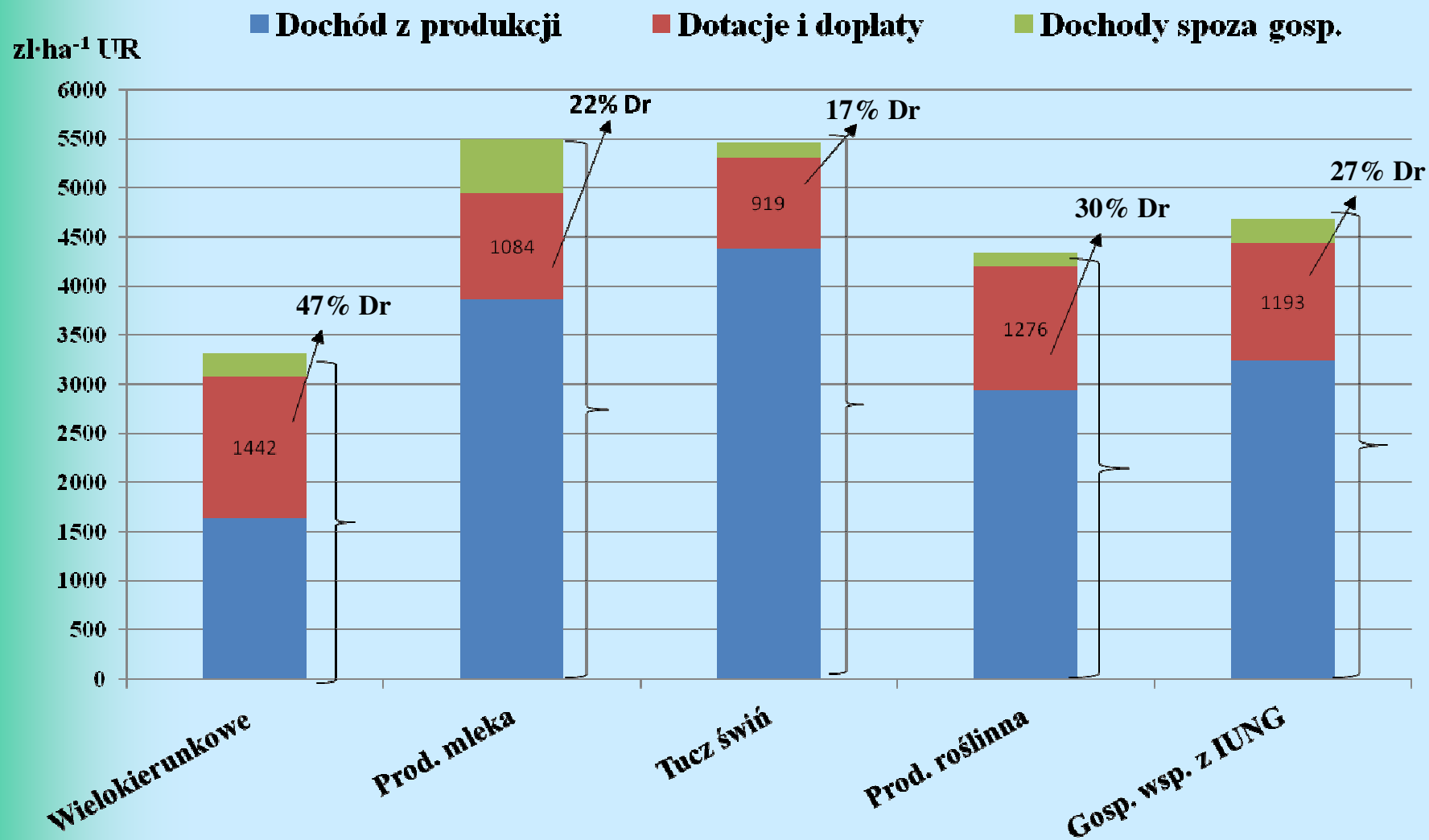
Efektywność ekonomiczna – Eef (przychody / nakładów) 2011-2013

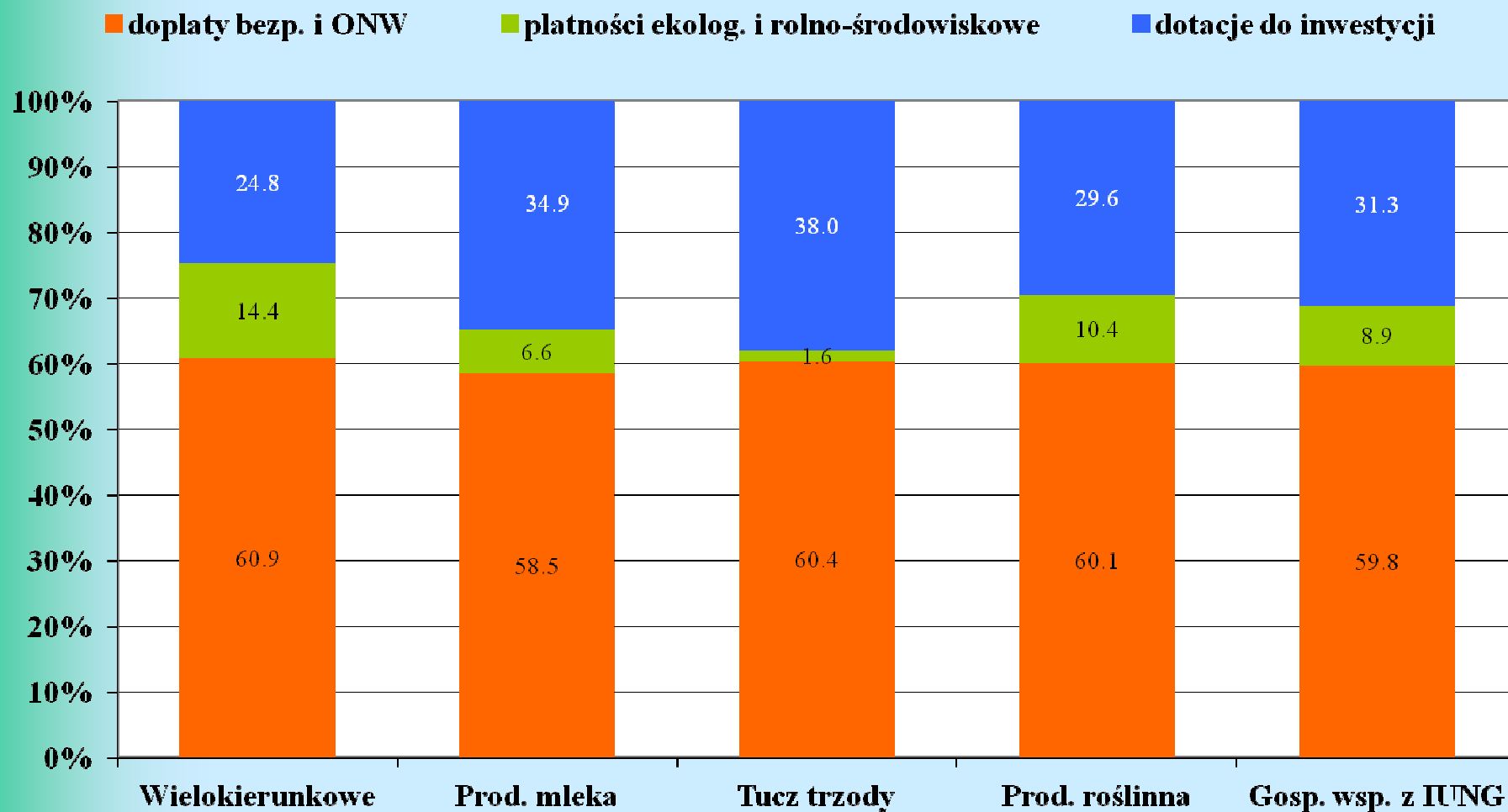
Struktura kosztów (%) w latach 2011 – 2013

Dochód rozporządzalny według źródeł pozyskania (2011-2013)

Struktura uzyskanych dopłat i dotacji (2011-2013)

Wybrane wskaźniki agrośrodowiskowe (2011-2013)

Wyszczególnienie	Wielokier.	Mleczne	Trzodowe	Roślinne
Saldo N w kg/ha UR (min – max)	27 (-16) – 100	79 29 - 196	160 70 - 223	63 14 - 165
Saldo P w kg/ha UR (min – max)	1 (-9) – 19)	5 (-13) - 14	37 4 - 54	0 (-14) - 17
Saldo K w kg/ha UR (min – max)	10 (-34) - 117	17 (-36) - 66	84 22 - 137	13 (-31) - 50
Saldo MOG t/ha GO (min – max)	0,70 0,14 -1,27	1,60 0,66-4,27	1,90 0,60 – 3,15	0,01 (-0,56) -0,55
Indeks pokrycia gleby roślinnością na GO (%)	39	38	55	45

Podsumowanie

Uwarunkowania ekonomiczne będą wymuszały postępującą specjalizację gospodarstw, gdyż umożliwia to wzrost wydajności pracy i poziomu dochodów. System dopłat i ubezpieczeń rolniczych w znacznym stopniu ogranicza ryzyko dochodowe specjalistycznych gospodarstw. Większy problem może stanowić ryzyko środowiskowe. Analiza porównywanych grup gospodarstw wskazuje, że:

- **gospodarstwa trzodowe w ostatnim okresie z uwagi na niekorzystne relacje cen pasz do ceny żywca, nawet przy bardzo intensywnej produkcji, uzyskują niską efektywność ekonomiczną. Bazują one na paszach z zakupu, a obsada zwierząt przekracza dopuszczalne normy warunkujące poprawne wykorzystanie naturalnych. W konsekwencji występują duże dodatnie salda N i P, co grozi zanieczyszczeniem wód.**
- **gospodarstwa prowadzące wyłącznie produkcję roślinną są w ostatnich latach efektywne pod względem ekonomicznym, pod warunkiem jednak posiadania przynajmniej 2-krotnie większej powierzchni UR, niż gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zwierzęcej. Taki sposób gospodarowania może ograniczać bioróżnorodność (TUZ, uproszone zmianowania) oraz stwarza niebezpieczeństwo spadku żyzności gleb – trudne utrzymanie zrównoważonego bilansu glebowej materii organicznej;**

Podsumowanie cd.

- gospodarstwa mleczne nie stwarzają większych zagrożeń dla środowiska, gdyż obsada zwierząt rzadko przekracza 1,2 – 1,4 DJP/ha, zużywają również stosunkowo mało przemysłowych środków produkcji;
- gospodarstwa o mieszanym kierunku produkcji nie stwarzają większych zagrożeń dla środowiska, jednak z uwagi na niską wydajność pracy ich konkurencyjność jest ograniczona i muszą one poszukiwać rozwiązań organizacyjnych warunkujących poprawę efektywności ekonomicznej, między innymi, poprzez częściową specjalizację.

Wymierne efekty realizacji zadania 3.2

<i>a) Zorganizowane warsztaty (Puławy, Białystok, Końskowola)</i>	<i>3</i>
<i>b) Przygotowane i wygłoszone referaty na konferencjach i warsztatach</i>	<i>20</i>
<i>c) Wydane w 2014 r. publikacje naukowe i popularno-naukowe</i>	<i>15</i>
<i>d) Materiały opracowane na potrzeby MRiRW :</i>	
<i>ekspertyzy</i>	<i>2</i>
<i>opinie i uwagi</i>	<i>23</i>
<i>e) Liczba współpracujących gospodarstw (gromadzenie dokumentacji i opracowywanie wyników)</i>	<i>45</i>

Warsztaty i szkolenia zorganizowane w 2014 r.

1. *Wstępne rozpoznanie metod oceny systemów produkcji rolniczej na środowisko.* Puławy – 9. 04.
2. *Zmiany organizacyjne w polskim rolnictwie i integrowana ochrona roślin.* Białystok 9.10. (współorganizacja – PODR Szepietowo).
3. *Zmiany organizacyjne w rolnictwie Lubelszczyzny – nowe wyzwania dla doradztwa i praktyki rolniczej.* Końskowola - 19.11.

Współpraca z różnymi jednostkami

- 1. IERiGŻ – wykorzystanie informacji zgromadzonej w bazie FADN do oceny zrównoważenia różnych grup gospodarstw.*
- 2. PODR w Szepietowie w zakresie możliwości zrównoważonego rozwoju specjalistycznych gospodarstw mlecznych.*
- 3. OSM Ryki i SM Mlekwita w Wysokiej Mazowieckiej – możliwości zrównoważonego rozwoju gospodarstw mlecznych o różnej organizacji bazy paszowej.*
- 4. Współpraca z kilkoma dużymi gospodarstwami w zakresie wdrażania bezorkowej uprawy roli (Wiesław Gryn, Jerzy Rutecki, Bronisław Szembowski i inni).*

Dziękuję za uwagę

